

Вихідний стан їхній, мабуть, може бути досягнутий лише енергійним струшуванням.

«**Бабин Яр**» Сергія Лозниці – ця трагедія більш ніж піввікової давнини, поряд зі згаданою на початку драмою «Ії серце» Ахтема Сеїтаблаєва, схоже, має реальний шанс стати найбільш адекватною відповіддю сьогоднішнім викликам. «Три дні. Тисячі доль. Десятиліття мовчання», – мовиться в анотації до проекту. Втім, за словами режисера, кульмінаційна сцена масового вбивства людей займе двадцять хвилин екранного часу, все інше: пошуки відповіді, чому так сталося, що призвело до руйнації сучасності? Трагедія таки трапляється, й, у цілому, зрозуміло, що це трагедія не тільки Бабиного Яру. Її масштаб виходить за рамки свого часу та простору, як завжди у Лозниці, торкаючись і рівня Космосу, й долі сучасної маленької людини. Зокрема, й долі нашої країни у її 800-літньому протистоянні з сусідкою-клептоманкою, що близько трьохсот років тому вкрала назву, а нині прагне вкрати нашу ж тисячолітню історію... Ситуація у фільмі, схоже, навіть не трагедійна – це якась жадлива інверсія розхожої максими про середньовічну нетерпимість, диспозиція апокаліптична, що не віщує ніякого виходу, навіть у формі кривавої бійни. Про що фільм? Про минуле? Про сучасне? Про майбутнє? Розглянуті проекти (за кількома винятками) дають підстави вважати, що «значний прорив» українського кіно (на рівні проектів) знову дає лише свіжий «привід для роздумів». І насамперед такого характеру: за підсумками 2014 року «Хвороба кохання» Томашпольського, незважаючи на «комедійну» складову, зібрала в прокаті аж 500 тис. грн; артхаузно-чорнушне «Плем'я» Слабошпицького – 390 тис. грн; а історичний епос «Поводир» Саніна за перших півтора місяця прокату – 14 млн грн, чим побив рекорди за час Незалежності. Результати апробації українських фільмів прокатом досить красномовні, коли не сказати більше!

Підсвідоме сприйняття або ж неприйняття з боку глядача в цих фільмах **традиції різних культур** указує на справжню лінію розлому в українському суспільстві, а також і на її проекцію в українському кіно, й зовсім не ту, де її шпучно малюють. Адепти російської ліберальної культури в Україні впевнені, що це конфлікт між мистецтвом і антимистецтвом, зараховуючи себе до поборників першого. «Патріотизм знову кладе на лопатки художній смак, а добро нокаутом перемагає розум», – до цього зводяться типові байки про фільм «Поводир». Але на чиему боці смак? На чиему розум? Чи не на тому ж, де добро та патріотизм? «Народні страждання і кобзарів» ліберали протиставляють «яскравим сучасним проектам». Але ж «Поводир» каменя на камені не залишає від таких «висновків», стверджуючи, що модерна національна культура може поєднати й народні страждання, і яскравість, і кобзарів, і сучасність.

Лінія цього розлому проходить і через наполовину оновлену Експертну комісію Держкіно. Якимось боком пройде вона і через Міністерство культури, яке остаточно вирішить, яку з культур – російсько-ліберальну чи модерну українську (вартісну та конкурентну) – українці надалі стануть підтримувати.

3 приводу оскарманії

Нещодавно довелось слухати виступ перед учнями і вчителями одного з діячів Чернігівського земляцтва, який бідкався, що Олександрові Довженку досі не присвоїли звання Героя України. Ось він – наш рідний абсурд! Замість того, аби розказати школярам про Довженкове розуміння краси, замість думати, як гідно увічнити пам'ять кінорежисера і письменника (зокрема посприяти вже запланованій реконструкції музею в Сосниці), як пропагувати його фільми, землякові генія йшлося насамперед про нагороди. Наче від того фільми Довженка зростуть у ціні, щось додадуть до його величі. Та хоч би й чотири зірки Героя – нічого це не змінить, бо він уже давно класик світового кіно. І в наступних поколіннях, як і в нинішньому, хтось захоплюватиметься його фільмами, шукатиме в них нові смисли, а хтось закидатиме митцеві сервілізм і співпрацю з владою.

Цей виступ нагадав минулорічні скандали докола Оскарівського комітету в Україні, які наробили галасу в деяких ЗМІ: в цій бучі йшлося не про фільми і їхню якість, а про висунення кандидатур на здобуття «Оскара». Ті, що опинилися в меншості, обурились, висуваючи претензії до процедури, вважаючи власну думку єдиною правильною. Хоча всім зрозуміло: вкрай рідко буває одностайність в оцінках творів, адже в силу вступають суб'єктивні бачення, розуміння, смаки...

Але тут є парадокс: чим скромніші здобутки українського кіно останніх десятиліть, тим більше галасу докола цієї американської нагороди. Схоже, що вона заворожила наших кінематографістів. Читачі, мабуть, пам'ятають, як Оксана Байрак, приступаючи до зйомок фільму «Аврора», зібрала з цього приводу журналістів і заявила, що фільм вони знімають з метою здобути «Оскар». Звісно, ніхто проти такого «скромного» бажання нічого не має, але навіщо так гучно його анонсувати? Здається, працюючи над наступними своїми фільмами, режисерка аналогічних заяв уже не робила. Цей приклад непоодинокий: самооцінки наших кінематографістів відчутно завищені. А дослухатися до альтернативних оцінок вони не мають охоти.

Нещодавно один відомий український кінорежисер попросив мене скласти список десяти кращих українських фільмів за роки Незалежності, аби показати їх народним депутатам, які, переглянувши їх, проїнялися б прагненням підтримати українське кіно на законодавчому рівні та якнайшвидше ухвалили б Закон про збір. Коли я такий список надала, він чомусь відмовився від свого задуму, повідомивши, що чекав більшого.

І на завершення. Федеріко Фелліні отримав за «Ночі Кабірії» два «Оскари». Наступні два його фільми викликали бурю пристрастей і в самій Італії, і за кордоном. За «Вісім з половиною», крім трьох «Оскарів», він одержав Золоту медаль навіть у Москві, яка не толерувала фільмам аж настільки суб'єктивного реалізму. А 1965 року в «Довгому інтерв'ю» він сказав таке: «Я ненавиджу всю офіційну, декоративну сторону нашого життя – церемонії, премії, необхідність виходити на сцену, приймати статуетки, дякувати, виголошувати промови... А задоволення я дістаю тоді, коли відчуваю довір'я до себе з боку інших». 1993 року, після того, як йому вручили «Оскара» за внесок у світове кіно, він повідав журналістам: «Я не знав, чи заслужив я це. Стільки симпатій, виразу визнання, стільки вдячних глядачів, стільки людей, від душі зацікавлених тим, що я роблю. Можливо, це значить, що мої фільми їм подобаються? Мабуть, так».

Лариса Брюховецька